

1.10 Die Rol van Geld

- Ruilmiddel:** Dit word gebruik om goedere en dienste te koop.
- Rekeenheid:** Dit is 'n standaardmaatstaf van die waarde van goedere en dienste.
- Waardedraer:** Dit hou sy waarde oor tyd.

1.12 Kenmerke van geld

Geld is volhoubaar, want:

- Dit is skaars.
- Dit is duursaam.
- Dit is draagbaar.
- Verdeelbaar in kleiner eenhede.

1.11 Verbruikers- ekonomie

- 'n Tipe ekonomie waar besighede verbruikers aanmoedig om soveel moontlik geld aan hul goedere & dienste te bestee.
- Verbruikersbesteding plaas druk op die omgewing.
- Besighede gebruik grondstowwe om goedere te produseer.
- Sommige grondstowwe raak egter op.
- Daarom moet ons fokus op volhoubare hulpbronne wat weer kan hernu word.

- 100 000+ jaar terug voorsien mense in hul eie behoeftes.
- Hulle is selfversorgend.
- Leef van alles wat deur die natuur voorsien word.
- Geen handel en Geen geld bestaan nie.
- Voorbeelde van selfversorgende gemeenskappe:
 - Jagter-versamelaars in Suid-Afrika
 - Die 'Twa' in Zaire
 - Die Inuit in Alaska
 - Die Aborigines in Australië
- Hulle leef van wildsvleis en die voedsel van plante.
- Word jagversamelaars genoem.
- Hulle moet alles self produseer wat benodig word.
- Hulle het beperkte goedere en dienste.
- Basiese metodes word gebruik om te jag en te oes.
- Hulle het geen tegnologie nie.
- Hierdie tipe samelewing word 'n bestaanseconomie genoem.

1.1 Tradisionele Samelewings

- Meeste moderne samelewings betaal met
 - munte & note,
 - debietkaarte & kredietkaarte en
 - elektroniese bankdienste/ internetbankdienste.

- Dit is 'n geïndustrialiseerde samelewing
- Gebruik tegnologie om goedere te produseer.
- Mense het gespesialiseerde vaardighede.
- Maak staat op ander mense vir die produksie van goedere en dienste wat hulle nie self kan maak nie.

1.2 Moderne Samelewings

1.3 Ruilhandel

- Jagters begin geleidelik diere tem en aanhou.
- Dit lei tot die vorming van vee.
- Herders beweeg van plek tot plek om kos en water, vir hulle diere en hulself te vind.
 - Hulle hou beeste en bokke aan.
 - Verkies melk bo die doodmaak van diere.
 - Diere word slegs doodgemaak as daar nie genoeg wildsvleis is nie.
- Herders beweeg in groter groepe.
- Hulle begin goedere uitruil toe hulle ander groepe ontmoet.
- Samelewings begin spesialiseer in die produksie van spesifieke goedere en voedsel.
- Dit lei tot die ontwikkeling van 'n handelsstelsel waar persoonlike besittings verruil word vir ander goedere.
- Dit word ruilhandel genoem.
- Ruilhandel se oorsprong is tussen 9000–6000 vC.
- Die eerste mense koop nie goedere met geld nie, maar ruil met mekaar.

Nadele van ruilhandel:

- Dit was nie altyd prakties nie.
- Dit was moeilik om te vind wat jy wou of nodig gehad het.
- Goedere was moeilik om te dra of te vervoer.
- Daar was geen algemene maatstaf van waarde nie.
- Sekere goedere kon nie in kleiner eenhede verdeel word nie.
- Geen laat betalings kon toegelaat word nie.
- Dit was moeilik om goedere te stoor.
- Uitdagend om die werklike waarde van items uit te werk, aangesien mense verskillende waardes aan dieselfde items geheg het.

1.9 Verstedeliking:

- Watermerk binne die papier.
- Sekuriteitsdraad loop deur die papier.
- Hoë kwaliteit papier.
- Drukkwaliteit wat teen valsifikasie beskerm.

1.8 Suid-Afrikaanse Banknote Sekuriteitskenmerke

1.7 Internetbankdienste

Voordele:

- 24 uur per dag beskikbaar.
- Verbruikers & produsente hoef nie op dieselfde plek te wees nie.
- Meer keuse in produkte & dienste.
- Bespaar op reis & tyd.
- Vinniger kommunikasie en toegang tot inligting.

Nadele:

- Meer inligting benodig voordat aanlynprodukte gekoop word.
- Persoonlike inligting is nie altyd veilig nie; risiko van kredietkaartbedrog.
- Kan nie die kwaliteit van produk nagaan voordat dit gekoop word nie.
- Geen persoonlike kliëntediens nie.
- Moeilik om foutiewe produkte terug te stuur.

1.6 Promesse

- 'n Promesse is 'n geskrewe en getekende belofte om 'n som geld te betaal.
- Betaler:** Die persoon wat die betaling maak.
- Begunstigde:** Die persoon aan wie dit verskuldig is.
- 'n Promesse moet die volgende insluit:
 - Die term "Promesse".
 - Die bedrag waarvoor die promesse geldig is.
 - Rente wat bygevoeg kan word.
 - Datum en tyd wanneer betaling gemaak moet word.
 - Plek waar die betaling gemaak moet word.
 - Naam van die begunstigde.
 - Die betaler se handtekening.
 - Terme van terugbetaling.
 - Die datum tot wanneer die promesse geldig is.

1. Die Geskiedenis van Geld

1.5 Geskiedenis van Munte & Papiergeld

- 9000 vC: Ruil met vee en gewasse.
- 1200 vC: Cowrie-skulpe is die mees gebruikte en langste gebruikte geldeenheid in die geskiedenis.
- 1000 vC: "Geld" gemaak van metale soos koper, dikwels met gate in die middel sodat dit veilig kon wees.
- 700 vC: Munte gemaak van edelmetale soos silwer, brons en goud.
 - Munte word gewaardeer volgens grootte en gewig.
 - Later is munte gestempel met hul waarde, wat weeg onnodig maak.
- 800 CE: Papiergeldeenheid verskyn in China.
- 1950 CE: Kredietkaarte word uitgereik en in die VSA gebruik.
- Vandag gebruik ons internetbankdienste en OTM's vir transaksies.

1.4 Vroeë Vorme van Geld

- Die 1ste bewys van 'n soort geld is cowrie-skulpe.
 - Word in 1200 vC in China gebruik.
- In 1000 vC vervaardig China nagemaakte cowrie-skulpe.
 - Dit kan gesien word as die oorspronklike ontwikkeling van munte.
- In 500 vC was silwerstukke die vroegste vorme van munte.
 - Dit is die eerste keer in Lydia (Turkye) gebruik.
- In 118 vC word leerbanknote in China gebruik.

- Onbeperkte behoeftes, maar beperkte hulpbronne.
- Keuses moet gemaak word oor wat om te bevredig.
- Lande moet bepaal:
 - Wat om te produseer?
 - Hoeveel om te produseer?
 - Wie kry die produkte?
- Twee soorte doeltreffendheid:
 - **Tegniese:** Maksimum gebruik van hulpbronne.
 - **Allokatiewe:** Fokus op goedere in hoogste aanvraag.
- Suid-Afrika se mees beperkte hulpbron is water.

2.12 Die Ekonomiese Probleem

2.11 Ekonomiese Goedere

- **Definisie:** Goedere wat skaars is, 'n beperkte aanbod het, en 'n markprys het.
- **Betalingsvereiste:** Enige goedere waarvoor verbruikers moet betaal, is ekonomiese goedere.
- **Skaarsheid beïnvloed prys:**
 - Skaars goedere (bv. diamante) is duur, al is hul gebruik beperk.
 - Onbeperkte goedere (bv. vars lug) is gratis, al is dit noodsaaklik en nuttig.

2.10 Gratis Goedere

- **Definisie:** Goedere wat nie skaars is nie, in oorvloed voorkom, met 'n markprys van nul.
- Vars lug as voorbeeld:
 - Gratis in oorvloedige omgewings (bv. op die grond).
 - Nie gratis wanneer die aanbod beperk is nie (bv. in 'n mynsgang waar vars lug voorsien moet word).
- Daarom kan goedere in sommige situasies gratis wees, maar nie in ander nie.

2.13 Behoeftes Bevredig deur Water

- **Habitat** vir diere.
- Mense se **waterinname**.
- **Plante kweek:** groente, vrugte, blomme.
- Gebruik vir **elektrisiteitsopwekking**.

2.1 Individuele Basiese Behoeftes

- **Lug** om asem te haal.
- **Water** vir drink & was.
- **Kos** om te eet.
- **Skulping** om te leef & beskerm te word.
- **Klere** om aan te trek.
- **Brandstof** vir hitte & kook.

2.2 Basiese Behoeftes van Gemeenskappe & Lande

- **Gesondheidsdienste:** Klinieke en hospitale.
- **Vervoerdienste:** Paaie, busse, treine.
- **Kommunikasiedienste:** Posdienste, telefone, internet.
- **Onderwysdienste:** Skole, universiteite.
- **Afvalverwyderingsdienste:** Riolstelsels, vullisverwydering.
- **Veiligheid en sekuriteit:** Polisie, weermag, brandbestryders.

2.3 Maslow se Hierargie van Behoeftes

- Behoeftes is gerangskik in 'n piramide.
 - **Basis:** Noodsaaklike behoeftes (kos, water, skulping).
 - **Hoër vlakke:** Sekuriteit, sosiale behoeftes, selfag.
- Behoeftes ontwikkel soos die basiese vlakke bevredig word.

2.4 Oorlewingsbehoeftes

- Alle fisiese behoeftes wat nodig is om te oorleef.
 - Suurstof om asem te haal.
 - Kos om te eet.
 - Water om te drink.
 - Slaap om die liggaam te herstel.
 - Beskerming teen die weer (koue en hitte).

2.5 Sekuriteitsbehoeftes

- Voel veilig teen gevaar en verlies van besittings.
- Behoeftes aan
 - struktuur,
 - reëls,
 - wet en orde.
- Behoeftes om in 'n veilige omgewing te woon en werk.

2.6 Sosiale Behoeftes

- Vriende hê en deel wees van 'n groep.
- Voel dat jy iewers behoort.
- Gee en ontvang van liefde.

2.7 Selfag Behoeftes

- Sukses behaal en goed wees in iets.
- Voel dat jou werk waardevol is.
- Behoeftes aan erkenning en respek.

2.8 Invloed van Behoeftes & Begeertes op Gemeenskappe

- Bepaal produkte en dienste wat beskikbaar is.
- Armoede kan lei tot minder plaaslike besigheids groei.
- Ryk gemeenskappe dra by tot ekonomiese groei.
- Nasionale regering help om behoeftes te bevredig.

2. Behoeftes & Begeertes

2.9 Beperkte Hulpbronne

Hulpbronne

- Dinge wat ons gebruik om ons behoeftes en begeertes te bevredig.
- Gebruik om goedere en dienste te produseer:
 - Natuurlike hulpbronne: Goud en diamante vir juweliersware.
 - Menslike hulpbronne: Bousers, boere, loodgieters, ens.
 - Mensgemaakte hulpbronne: Klere, gereedskap, masjiene, motors, geld.

Beperkte hulpbronne

- Ons behoeftes is onbeperk, maar hulpbronne is beperk.
- Voorbeelde van beperkte hulpbronne:
 - Water, grond, gewasse, metale, geboue, masjiene, diere, en gereedskap.
 - Sommige hulpbronne, soos olie en steenkool, hou nie vir ewig nie.
 - Belangrik om hulpbronne versigtig te gebruik en te herwin.
 - Geld is die mees algemene beperkte hulpbron.

Nie-hernubare hulpbronne

- Kan opraak en nie vervang word nie.

Hernubare hulpbronne

- Kan vervang word en sal nie opraak nie.
- Herwinning is belangrik.